

Indholdsfortegnelse.

Indledning	2
Cyperns historie	3
Britisk imperialisme.....	4
Frihedskamp.....	5
Optakt til forhandlinger.....	8
Forhandlinger i Zürich og London 1959.....	9
Zürich-London-aftalerne	10
Reaktioner på aftalerne	11
Valg af præsident og vicepræsident.....	12
Briternes militære baser	13
Cypern - en selvstændig republik.....	13
Konklusion.....	15
Noter	16
Litteraturliste.....	18
Internetdokumenter	19

Indledning.

Afrodites ø i Middelhavet, Cypern, har gennem tiderne ført en omtumlet tilværelse og været katebald mellem de riger, der nu engang havde magten i området. De sidste magthavere på øen, briterne, blev på grund af indre opstand på øen presset til at opgive deres suverænitet i 1960, hvor øen blev overdraget, så den kunne blive en selvstændig republik.

Det er problematikken omkring 1960, jeg har ønsket at se på i min opgave, og jeg tager efter en kort gennemgang af øens historie udgangspunkt i de aftaler, der i Zürich og London i 1959 blev indgået mellem Storbritannien, Tyrkiet og Grækenland på den ene side og græsk- og tyrkcyprioterne på den anden, og vil forsøge at belyse de besværligheder, ovennævnte aftaler har givet øens befolkning - en Cypernstrid, der den dag i dag fortsat er i hårdknude, og som i manges øje virker uopløselig.

Jeg var selv på øen - på nordsiden - i 1996, og oplevede, hvordan tyrkcyprioterne er fange i deres - efter egen mening - eget land, uden mulighed for vækst på grund af verdens boykot af den tyrkiske del, og jeg har derfor været meget interesseret i øen siden, dens historie samt ve og vel.

Af litteratur har jeg, som Kirsten Vagn Jensen skriver i sin bog "Magtspillet på Cypern", erfaret, at der ikke findes ret meget på dansk, og slet ingen kilder/dokumenter er oversat til dansk, så jeg har derfor måttet læse meget engelsk tekst, hvoraf en del er fundet på universitetsbiblioteket på Amager og noget på internettet. Min vigtigste litteratur har ud over Kirsten Vagn Jensens bog været Herbert Pundiks "Kypern" fra 1965, der meget levende og fascinerende gennem samtaler med befolkningen, beskriver dagligdagen på øen omkring 1960, samt gennem samtaler med ledere og militærfolk. (En skam, den ikke er mere kendt). En vigtig dokumentsamling har været Keesing's Contemporary Archives, med faktuelle oplysninger fra aviser samlet kronologisk efter ugenummer.

*Throughout antiquity Cyprus was subject to many different changes of power.
Her strategic position and her valuable natural resources
made her a prime asset in the Mediterranean World.*
British Museum, London

Cyperns historie.

Cypern, som er på størrelse med Sjælland og Lolland/Falster, har fra forhistorisk tid været et handelscentrum - og for magter, der ville dominere det østlige Middelhav, var øen en vigtig base. Af den grund har der på øen op gennem tiderne været ført utallige kampe mellem herskere fra de omkringliggende lande, men også fjernere beliggende magter har tilkæmpet sig indflydelse her.

I 1500 f.Kr. kom egypterne som nogle af de første store herskere til øen; mykenerne, der grundlagde bystater, lidt senere, og 800 f.Kr. var det fønikerne fra områderne omkring det nuværende Israel og Libanon samt assyrerne fra Tigrisområdet, der havde magten på skift. Egypterne kom tilbage til øen omkring 560 f.Kr. men blev slået af perserne 540 f.Kr.

Cypern slog sig til grækerne og Alexander den Store's kamp mod perserne i 330 f.Kr., og fra 30 f.Kr. til 395 e.Kr. var den en provins i Det Romerske Rige, hvorefter det blev en del af Det Byzantinske Rige med Konstantinopel som hovedstad. Araberne gik til angreb mod de kristne i Byzans og herskede på Cypern i 7. - 10. århundrede, hvorefter byzantinerne igen fik herredømmet over øen. De europæiske korstogsriddere havde magten over øen - først Richard Løvehjerte i 1191 og senere Guy de Lousignan i 1192 til 1495. Venezianerne kom efterfølgende og herskede i næsten hundrede år. Osmannerne indtog Konstantinopel i 1553 og Det Byzantinske Rige blev opløst; de angreb og belejrede Cypern fra 1570.

Cyperns indbyggere har varieret i omfang, under romerne var der ca. 1 million og omkring år 1600 maksimum 200.000. De forskellige herskere har bosat sig dér og sat hver deres præg på øen historisk, kulturelt og arkitektonisk samt tilført den nye befolkningsgrupper: grækere, tyrkere, italienere, jøder, arabere, franskmænd, armeniere og sigøjnere. Hovedparten af befolkningen har dog gennem tiderne været af græsk afstamning, og de har med deres stærke tilknytning til det historiske ophav haft en stærk følelse for det græske moderland og ønsket en forening med det, på græsk kaldet enosis.

Britisk imperialisme.

Industrialiseringen og den efterfølgende imperialisme medførte i midten af 1800-tallet, at de europæiske stormagter, anført af Storbritannien, havde brug for nogle baser på vejen til og fra Østen samt steder, hvor de kunne slå sig ned og derudfra forsvare deres rigers interesser.

Cypern var for briterne et overmåde vigtigt sted; åbningen af Suez-kanalen i 1869 betød en langt kortere søvej til Indien og de andre kolonier i Østen, og øen var et godt strategisk udgangspunkt for en flåde og en militærbase, da man på samme tidspunkt også ville hindre russerne i at få magt over Bosporusstrædet. Briterne lavede derfor en forsvarsalliance med Sultan Abdul Hamid II i 1878, hvori briterne ved våbenmagt ville forsvare ethvert russisk forsøg på at overtage yderligere tyrkiske landområder i Asien mod til gengæld - for at muliggøre de nødvendige foranstaltninger - at Sultanen indvilgede i at overdrage øen Cypern til at være besat og administreret af Storbritannien.

Den første britiske højkommisær, Sir Garnet Wolseley, ankom til Cypern 22. juni 1878 og blev modtaget af Biskoppen af Kitium, Kyprianos med følgende ord: "Vi accepterer regeringsskiftet ligeså meget som vi tror på, at Storbritannien vil hjælpe Cypern, som det har hjulpet de Ioniske øer, til at blive forenet med moderlandet Grækenland, som det er naturligt knyttet sammen med."

Tyrkerne gik i 1914 ind i første verdenskrig på Tysklands og Østrig-Ungarns side, og af denne grund annekterede Storbritannien Cypern 5. november 1914. I Lausanne-traktaten fra 24. juli 1923, som endeligt skulle slutte den krigstilstand, der havde været i Østen siden 1914 - mellem Storbritannien, Frankrig, Italien, Japan, Grækenland, Rumænien og en Serbo-kroatisk-slovensk stat på den ene side og Tyrkiet på den anden - anerkendte Tyrkiet Cyperns anneksion, som den britiske regering proklamerede i 1914. Aftalen skulle tillige genskabe indbyrdes venskab og handelsrelationer og var bygget på gensidig respekt for de enkelte landes selvstændighed og suverænitet. Cypern blev britisk kronkoloni i 1925 med en overvejende græsktalende befolkning (70%) og en tyrkisk talende befolkning på ca 20%.

Frihedskamp.

På grund af briternes tab af kolonier og mandatområder (bl.a. Indien, Egypten, Palæstina og Jordan) efter anden verdenskrig og med mulighed for at angribe Sovjetunionen blev Cypern på den måde hovedkvarter for de britiske styrker i Mellemøsten, og cyprioterne kunne derfor ikke forvente fuld selvstændighed. Engelske embedsmænd og generaler har sagt om cyprioterne, "... at de har det for godt til at gøre oprør," og de generaler, der flyttede med fra Egypten sagde: "Dette er hverken Egypten eller Palæstina. Cypern er en ø, og selv om cyprioterne skulle finde på at gøre oprør, hvilket selvfølgelig er helt utænkelig, så kan vi holde Cypern så længe, det passer os." Et græsk blad skrev bittert i 1951, at selv Libyen nu var selvstændigt, "medens Sokrates' efterkommere på Cypern stadig var slaver."

***EOKA:** Græskcypriotisk organisation, grundlagt 1955 for at bekæmpe britiske styrker og irke for enosis. Opererede både fra Cypern og fra Grækenland.*

Generalen George Grivas, født 23. maj 1898 ved Famagusta på Cypern, blev som barn inspireret af heltepos om Dighenis Akritas' bedrifter, og udtalte i sine erindringer:

"Lykkeligst var jeg som barn, når jeg marcherede bag det blå-hvide græske flag på en eller anden nationaldag og følte den brændende begejstring for frihed forene os alle ... begejstringen for de græske korstog og for forsøget på at danne et Stor-grækenland ... Jeg besluttede mig til at blive officer og tage del i denne kamp, fordi jeg håbede, at den en skønne dag også ville bringe frihed til mit eget fædreland, Cypern."

Han var overbevist om, at han var Guds redskab i cyprioterne kamp for frihed, og at kampen mod briterne var en retfærdig krig, som han gik ind i allerede som ung. Under anden verdenskrig organiserede han den private modstandsorganisation "Khi" (det græske bogstav "X"), som spionerede for de allierede mod tyskerne, men den forlod han i 1945 for at oprette et parti med enosis som formål. Seks år senere blev et frihedsråd og en modstandsbevægelse oprettet, men græskcyprioterne var ikke umiddelbart interesseret i oprør mod briterne, da de altid havde ladet herskere kæmpe mod hinanden på øen og bare set til, at den ene erobrere skulle tilintetgøre den anden. Grivas var skuffet over cyprioterne reaktion og havde samtaler med ærkebiskoppen på øen, Makarios III, som var imod oprør og mente at politisk forhandling med briterne ville give bedre resultat. Grivas begyndte at smugle våben til øen og startede med at organisere illegale EOKA-grupper, der fik hovedkvarter i en forstad til Nicosia.

Briterne fik nys om, at noget var galt; en fiskerbåd med våben blev opbragt i januar 1955 og besætningen forhørt, men uden resultat. Efter faren var drevet over, forberedte Grivas sig igen til guerillakrig og oprettede i hver landsby grupper, hovedsageligt bestående af skolebørn, som i første omgang bl.a. blev brugt til at løbe ærinder, udspionere briterne, uddele løbesedler og organisere demonstrationer. Briterne vidste ikke om de skulle more sig eller lade sig irritere over børnenes demonstrationer. Mere organiserede sabotageaktioner mod briterne blev sat i værk, og bomber blev kastet. Målene var briternes restauranter, klubber, flyvepladser, militærlejre (ofte placering af bomber under generalernes senge). Ude i bjergene angreb guerillaerne militærkonvojer, og mænd og kvinder blev dræbt på åben gade og mens de sad på deres balkoner om aftenen. EOKA havde erklæret briterne krig.

Grivas ville skræmme briterne væk fra Cypern og tvinge dem til at begå så desperate handlinger mod den cypriotiske civilbefolkning, at de måtte opgive kampen mod EOKA og forlade Cypern af hensyn til deres internationale omdømme. Planen lykkedes delvis; hver gang en EOKA terrorist blev dødsdømt og hængt eller udsat for 3-grads forhør dalede den britiske regerings omdømme både ude og hjemme.

Under guerillakrigen var Cypern én stor militærlejr med pigtråd, britiske panservogne og jeeps og soldater - parate til at skyde. På et tidspunkt var der 300 EOKA-aktivister og 30.000 britiske soldater. Befolkningen blev ustandselig stoppet, visiteret, registreret, fotograferet og

fik taget fingeraftryk. De få cyprioter, der endnu havde lidt til overs for briterne var bange for at komme sammen med dem - af frygt for repressalier. Grivas var på evig flugt fra briterne og levede i en årrække i Trodosbjergene midt på øen. Briterne vidste, at hele organisationen stod og faldt med Grivas, og de gjorde alt for at fange ham.

Makarios blev i marts 1956 arresteret og deporteret til Seychellere af briterne, fordi han var EOKA's politiske leder og derfor ansvarlig for terroren. Efter EOKA i en periode lagde våbnene fik Makarios lov at komme til Athen. Briterne nægtede at forhandle direkte med Makarios om øens anliggender og EOKA genoptog kampen efter 7 måneders våbenhvile.

Der var i august 1956 udsigt til politisk forlig mellem briterne og grækerne, så Grivas blev fra Athen opfordret til våbenhvile. Efter 7 dages våbenhvile svarede briterne, at de ikke ville forhandle, så længe mordere var på fri fod.

I december 1956 foreslog den britiske koloniminister Lennox-Boyd dog, at Cypern skulle blive selvstyrende med 6 ministerposter til græskcyprioter og 1 til tyrkcyprioter. Det tyrkiske mindretals frihedsrettigheder skulle sikres, og briterne skulle have ansvaret for Cyperns forsvar- og sikkerhedspolitik. Hvis denne ordning virkede tilfredsstillende, ville den britiske regering senere overveje at give cyprioterne lov til at bestemme deres egen fremtid. Og hvis græskcyprioterne senere ønskede enosis, skulle øen deles mellem tyrk- og græskcyprioter. For første gang kom et mærkbart oprør hos tyrkcyprioterne, hvis følelser i forhold til både øens fremtidige situation og forholdet til moderlandet Tyrkiet havde ligget i skyggen af græskcyprioternes ønske om frihed og enosis. Tyrkcyprioterne og deres leder, lægen Fazil Küçük forlangte nu "taxim" (deling på tyrkisk).

Der blev udnævnt ny britisk guvernør på øen i december 1957, Hugh Foot, som fremlagde en plan med selvstyre og cypriotisk beslutning om øens fremtid efter 5-7 år, som dog skulle være acceptabel for begge befolkningsgrupper (græskcyprioter og tyrkcyprioter). Tyrkcyprioterne blev bange og demonstrerede mod selvstyre, og for første gang var der åbenlyse modstande cyprioterne imellem (tyrkere og grækere) - eller rettere, regulær borgerkrig. Briterne forsøgte at holde ro og roden, bl.a. ved udgangsforbud og interneringer, som dog kun skabte endnu mere røre og opstand mod overmagten.

Den britiske premierminister MacMillan foreslog sommeren 1958 en treenig ledelse af Cypern (Storbritannien, Grækenland og Tyrkiet), samt en opdeling af den lokale magt på Cypern i 2 (tyrkisk og græsk); dog skulle Storbritannien fortsat beholde suveræniteten over øen. Tyrkiet støttede dette forslag, men Makarios fremsatte et forslag om fuld selvstændighed til Cypern under FN's beskyttelse, som den græske regering støttede. Første etape af MacMillan-planen blev iværksat, og græskcyprioterne lavede generalstrejke; kampene begyndte, hårdere end nogensinde, mod briterne.

James Wilson skriver i sin roman "Drama på Cypern" fra 1960 om en 34 årig britisk soldat, der "... i en støvet blodpletet uniform ... kæmpede mod den frihed, andre mænd havde valgt, kæmpede mod flertallets stemmer, kæmpede for den sidste rest af britisk overherredømme i dette pragtfulde, hærgede landskab."

Optakt til forhandlinger.

I september/oktober 1958 tog Natos daværende generalsekretær, den forhenværende belgiske uden- og premierminister Paul-Henri Spaak initiativ til et forslag om en rundbordskonference mellem de 3 involverede parter i Cypern-striden: Storbritannien, Tyrkiet og Grækenland. Der var en vis optimisme omkring forslaget, navnlig fordi den græske udenrigsminister Evangelos Averoff var taget til Paris og havde deltaget i nogle diskussioner med Spaaks samt i flere møder i Natos rådsforsamlinger vedrørende Cypern.

Grækerne trak sig dog den 29. oktober 1958 fra forhandlingerne, fordi de følte sig "... forurettet af Storbritannien og provokeret af Tyrkiet.", men briterne tog så det usædvanlige skridt og offentliggjorde 2 dage senere en hvidbog med de indrømmelser, de havde gjort på mødet tillige med de 3 landes vilje til at konferere under Natos beskyttelse om Cyperns fremtid.

På FN's generalforsamling 25. november - 4. december 1958 talte Averoff og sagde bl.a., at Makarios' forslag om garanteret uafhængighed - efter en periode med demokratisk selvstyre - måtte være et kompromis, alle ville finde acceptabelt og at afslå det, ville være "... ensbetydende med sabotage af den sidste chance for at løse denne strid." Han mente, at Storbritanniens kamp for en rundbordssamtale var for at hindre handling i FN's forsamling, således at den britiske administration på Cypern efterfølgende kunne fortsætte samarbejdet med den tyrkiske regering om gennemtvungelse af en deling af øen.

Efter flere diskussioner og afstemninger om forskellige landes forslag til resolutioner vedtog generalforsamlingen den 5. december 1958 enstemmigt et vagt kompromis fra den mexicanske delegerede Señor Rafael de la Colina, som udtrykte tillid til, at parterne i den cypriotiske strid ville fortsætte deres indsats/bestræbelse på at "... nå en fredelig, demokratisk og retfærdig løsning i overensstemmelse med FN's håndfæstning." Dette skete efter private diskussioner mellem britiske, græske og tyrkiske delegerede under FN-møderne.

Forhandlinger i Zürich og London 1959.

Ved Natomøderne i Paris i december 1958 mødtes de 3 udenrigsministre fra Storbritannien (John Selwyn Lloyd), Grækenland (Averoff) og Tyrkiet (Fatin Rüstü Zorlu) direkte til uformelle diskussioner, som skete samtidig med en britisk benådning af to dømte EOKA-terrori-

ster samt løsladelse af yderligere 35 af ca. 1.500 internerede græskcypriotiske fanger.

På trods af officiel tilbageholdenhed fortsatte de private møder mellem Averoff og Zorlu under EF-møder 18. - 20. januar 1959 i Bruxelles, og den 5. februar blev det fra Ankara og Athen annonceret, at de tyrkiske og græske premier- og udenrigsministre ville begynde diskussioner i Zürich for at forhandle om en tosidet afgørelse af Cypernstriden, som foregik under strengt private og fortrolige forhold. Briterne skulle give afkald på deres koloni og grækerne og tyrkerne skulle give afkald på henholdsvis enosis og taxim.

Et samlet kommuniké blev offentliggjort den 11. februar 1959, hvori de først forsikrede hinanden om, at de ville få deres lande tilbage til "vejen med tæt samarbejde og konstruktivt samarbejde" og at det ville smitte af på alle vigtige dele af tyrkiske/græske forhold, og dernæst at Cypernspørgsmålet blev diskuteret "... i en ånd af gensidig forståelse." En kompromisaftale blev endelig nået på trods af dette problems betydelige vanskeligheder.

De sluttede med at ville kontakte den britiske regering for at fortsætte de forhandlinger, der fandt sted i Paris december 1958 i håb om en endelig løsning på Cypernspørgsmålet. Uden yderligere offentliggørelse tog udenrigsministrene samme dag til London for at mødes med Selwyn Lloyd og efter 3 dage blev cyprioterne ledere, Makarios og Küçük, inviteret til at deltage i forhandlingerne med Storbritannien, Grækenland og Tyrkiet i London. Den 15. februar ankom de tillige med en delegation efterfulgt af de 2 premierministre fra Tyrkiet og Grækenland (Adnan Menderes og Constantin Karamanlis).

Ved åbningen af konferencen understregede Selwyn Lloyd nogle fundamentale ting, som han ønskede skulle være indeholdt i aftalerne; blandt andet, at den britiske regerings strategiske behov skulle mødes på en måde, som ikke senere kunne bestrides, at græsk- og tyrkcyprioter skulle forsones, at venskab mellem Grækenland og Tyrkiet skulle genskabes, og at cyprioter skulle gives mulighed for at udvikle deres stiftende forfatning. Under forhandlingerne mellem de 5 parter den 18. februar gjorde Makarios og den græskcypriotiske delegation indvendinger mod Zürichaftalen, og de 4 andre involverede havde hver især møder med Makarios, som dagen derpå kl. 8.00 - efter "... en nats bøn" - indvilgede i aftalen. Den endelige aftale blev underskrevet af de 3 premierministre samt af de to ledere fra Cypern om aftenen den 19. februar 1959.

Zürich-London-aftalerne.

Zürich-London-aftalerne blev offentliggjort den 23. februar 1959 som en hvidbog, der i hovedtræk indeholdt følgende ting:

- En deklARATION, (initialiseret af de græske og tyrkiske premierministre i Zürich 11. februar 1959), som erklærede, at Cypern ville blive en uafhængig republik med en græskcypriotisk

præsident og en tyrkcypriotisk vicepræsident.

- En garantitraktat, hvorved Storbritannien, Grækenland og Tyrkiet forpligtede sig til at anerkende og forsvare (fastholde) republikken Cyperns uafhængighed, territorial ukrænkelighed og garanti.
- En alliancetraktat mellem Grækenland, Tyrkiet og Cypern, hvorved de 3 lande forpligtede sig til at samarbejde om fælles forsvar og modsætte sig alle angreb eller aggressioner, direkte eller indirekte over for republikken Cyperns uafhængighed og territoriale ukrænkelighed.
- En deklaration fra den britiske regering, som accepterede Zürich-aftalen som værende det aftalte grundlag for den endelige afgørelse af Cypernproblemet - og en erklæring som gik ud på, at Storbritannien overlader suveræniteten over øen til republikken Cypern med undtagelse af 2 områder, der skulle bibeholdes som britiske militærbaser.
- En deklaration fra de tyrkiske og græske udenrigsministre samt Makarios og Kütchük, som accept af de ovennævnte dokumenter og deklarationer som værende det aftalte grundlag for den endelige afgørelse af Cypernproblemet.
- En erklæring om aftalte tiltag, som skulle udføres, for at gennemtvinge de nye ordninger på Cypern."

Det fundamentale grundlag for Cyperns forfatning var magtfordelingen på øen. På daværende tidspunkt var befolkningen sammensat af 78,8% græskcyprioter, 17,5% tyrkcyprioter samt et mindretal af bl.a. armeniere og sigøjnere. Som en beskyttelse mod det store græskcypriotiske flertal og de hidtil omfangsrige kampe for enosis fik tyrkcyprioterne en uforholdsmæssig stor indflydelse på øen: en vicepræsident, der havde vetoret og 30% af pladserne i Repræsentanternes Hus (græskcyprioterne fik 70%), og styrkeforholdet skulle være det samme i den offentlige administration (på alle niveauer i administrationen). De fem største byer på øen skulle deles i selvstyrende græsk- og tyrkiskcypriotiske kommuner. Den Cypriotiske hær skulle bestå af 2000 mand, hvor 70% skulle være græskcyprioter og 30% tyrkcyprioter, og sikkerhedsstyrkerne (politi og gendarmeri) på 2000 mand skulle være med samme procentvise fordeling, men antallet kunne øges/mindskes efter fælles aftale.

Reaktioner på aftalerne.

De politiske forhandlinger blev ført hen over hovedet på Grivas og EOKA-bevægelsen, der hørte om dem via radioen. Han, der i 4 år havde kæmpet for selvstændighed, følte sig ydmyget og svigtet, og man havde ikke rådført sig med ham. Grivas følte sig også svigtet af Makarios på grund af udelukkelsen af enosis men forlod alligevel Cypern 17. marts 1959 - i triumftog - og fik heltemodtagelse i Athen og dér udnævnt til general i den græske hær.

"... Min samvittighed er ren," sagde han, "jeg har gjort min pligt til det sidste, men det cypriotiske folk, der kæmpede så tappert og så længe, havde fortjent en bedre skæbne end de lænker, der blev smedet i Zürich; og de politiske ledere, der bandt folkets arme bag dets ryg i

London, må bære ansvaret for deres handlinger." Han gik så yderligt som den 29. juli 1959 fra Athen at udsende en erklæring, hvori han sagde, at han ville "... kæmpe med al magt for at forpurre den nationalt skadelige bestræbelse på at trælbinde det cypriotiske folk."

Selvom Makarios og den græske regering stærkt benægtede Grivas' påstande, fortsatte han ned at fremsætte dem, og det mundede ud i en skarp formulering/erklæring, hvor Makarios mindede generalen om, at han ikke var "... dommer eller herre over Cyperns situation," og at Grivas på ethvert tidspunkt kunne gå ind i politik, og at det var op til det cypriotiske folk at give ham magt eller ej. I september udtalte Grivas, at han gerne ville mødes med Makarios for at genoprette fred og normale omstændigheder men på betingelse af, at han blev fuldt informeret om alt under diskussionen om Cyperns fremtid med mulighed for at komme med sin mening om det.

Situationen på Cypern blev på dette tidspunkt yderligere kompliceret, da Kyrenias biskop Kyprianos udtalte sin fulde støtte til Grivas og fordømte Zürich-London-aftalerne ved at sige, at den "... mangler moralsk og nationalt grundlag" samtidig med, at han holdt taler og prædikener til fordel for enosis. En underjordisk organisation KEM (Cyprus United Front) kom til syne og distribuerede flyveblade med angreb på Makarios og den græske regering samt fordømmelse af de modstandere, der var af enosis og "Dighenis" (Grivas).

I oktober 1959 fandt en forsoning mellem Makarios og Grivas alligevel sted efter et 3-dages langt møde på Rhodos, som mundede ud i en erklæring med "... helt identisk syn" på Cyperns fremtid. Efter disse møder på Rhodos holdt Grivas et uformelt møde med græske og udenlandske pressekorrespondenter, hvor han gentog sin accept af Zürich-London-aftalerne endskønt som et "fait accompli" - en kendsgerning/konstatering - og intet andet.

Den kommende tyrkcypriotiske vicepræsident Kütchük var tilfreds med aftalen og udtalte, at "... Makarios kommer til at sidde ved rattet, men vi har foden på bremsen." Det var en sejr for tyrkcyprioterne fordi Makarios gav afkald på enosis, og tyrkerne ikke længere ville frygte græsk overherredømme over øen - officielt, for beboerne på øen var bange for den magt, græskcyprioterne kunne få, idet briterne, der hidtil havde passet på det tyrkcypriotiske mindretal, skulle forlade øen.

Valg af præsident og vicepræsident.

Op til valget af præsident, vicepræsident og folk til Repræsentanternes Hus i december 1959, blev partiet "Cyperns Demokratiske Union" dannet - anført af den moderate liberalist John Clerides samt borgmestre fra Nicosia, Famagusta, Limassol, Larnaca, Kyrenia og Paphos - og annoncerede, at det ville boykotte Makarios' konsultative samling - og anklagede Makarios for "... at føre en diktatorisk tendens i øens politiske liv, og at alt blev besluttet og diskuteret i

folkets fravær." Makarios tilbageviste påstandene, ønskede en fredelig samtale, men det lykkedes ikke.

Makarios forsøgte at danne et samarbejde med det kommunistiske parti AKEL, der trods forbud i 1955 igen i 1959 blev tilladt. Kommunisterne afslog tilbuddet, idet de i stedet foreslog lige fordeling i Repræsentanternes Hus mellem Makarios' parti EDMA, Cyperns Demokratiske Union og AKEL. AKEL annoncerede, at de ville støtte Cyperns Demokratiske Union og ved valget, som blev et kampvalg, fik Makarios 60% af stemmerne og Clerides 30%. Tyrkcyprioterne valgte enstemmigt Küçük som vicepræsident, der udtrykte tillid til det fremtidige effektive samarbejde mellem den nye præsident og han selv, selvom Makarios ved sin tiltrædelsestale udtalte sin glæde over, at regeringsmagten for første gang i 800 år igen var kommet på græske hænder.

Briternes militære arealer.

Selvom planerne om Cyperns selvstændighed skulle træde i kraft senest 19. februar 1960, var det ikke før juli 1960, at briterne og den cypriotiske regering var kommet til enighed om de resterende udeståender/anliggender. Det var specielt de militære områder, som briterne efter selvstændigheden skulle råde over, der gav anledning til langvarige forhandlinger.

I Zürich-London-aftalerne var det eksakte areal for områderne ikke nævnt, kun punkter (landsbynavne) var opført. Briterne og cyprioterne kom så med hvert deres passende udspil til arealstørrelse. Briterne lagde ud med at ville have 170 square miles (= 442 km² - næsten på størrelse med Falster) og cyprioterne tilbød 36 square miles (= 94 km² - på størrelse med Ærø). Briterne gik ret hurtigt ned til 120 square miles, mens cyprioterne holdt sig omkring de 40 - dog blev det britiske forslag/udlæg til en slags pakkelse, hvori de tilbød penge til cyprioterne. De lovede først 7,5 millioner pund sterling over en 5-årig periode, et éngangsbeløb på 500.000 pund sterling samt et lån på 2 millioner pund sterling. Yderligere hævdede briterne, at de hvert år postede 15 - 20 millioner pund sterling i øen på grund af de militære troppers tilstedeværelse og holdt omkring 15.000 cyprioter i arbejde. Med lidt forhandlinger frem og tilbage endte løsningen på 99 square miles og "... en finansiel assistance, givet til Republikken af Storbritannien på 12.000.000 pund sterling i den første 5-årige periode, yderligere vil der blive givet et beløb på 2.340.000 pund sterling til særlige formål, i alt 14.340.000 pund sterling."

Cypern - en selvstændig republik.

I juli 1960 skulle det britiske parlament godkende uafhængigheden af Cypern. I underhuset sagde den konservative Julian Amery, der som diplomat på Cypern i 50'erne var medvirkende til en del af forhandlingerne om selvstændighed, at han ikke ville trække noget af det tilbage,

han havde udtalt i de sidste 6 år, og at han heller ikke mente, at Makarios ville trække udtalelser tilbage om ønsket om enosis, eller at Küthük ville om deling. Kun i det tilfælde, hvor aftalerne mellem grækere og tyrkere kunne udelukke både enosis og deling som løsninger, var det muligt at nå til den nuværende aftale, hvor britisk suverænitet var begrænset til 2 militære arealer.

På papiret var forfatningsreglerne stort set forståelige, men det var et problem at føre dem ud i praksis. I statsadministrationen kom de nye ministre til; unge mennesker, der tidligere havde været oprørere ude i marken, skulle nu til at finde sig tilrette i de nymalede kontorer, mens briterne forsøgte at trække sig tilbage fra øen med værdighed. Det var ikke nemt at gennemføre tingene, således at både græsk- og tyrkcyprioterne blev tilfredse, og tyrkcyprioterne hævdede, at græskcyprioterne havde tilranet sig magten de fleste steder. Da tyrkcyprioterne generelt ikke var så veluddannede som sine græske landsmænd, kunne ikke alle de ledige pladser besættes med kvalificeret arbejdskraft, hvortil græskcyprioterne krævede ansættelse af sine egne - kvalificerede - borgere.

Tanken med selvstyre i de tyrkcypriotiske kommuner var uigennemførlig i praksis, men tyrkcyprioterne hævdede stædigt, at de ville have det og forsøgte at gennemtvinge det ved brug af deres forfatningsberettigede vetoet, som i øvrigt også blev brugt imod så godt som alle græskcypriotiske lovforslag, og det kom også til at gælde den anden vej rundt. De to grupper gik i hver sin retning og græskcyprioterne begyndte at tale om "national enighed" med almindelig græskcypriotisk flertalsstyre.

Tyrkerne følte sig mere og mere diskriminerede, og det førte til uro og senere vold mellem de to grupper, hvorefter mange tyrkcyprioter på grund af tryghed flyttede sammen i enklaver, til stor provokation for græskcyprioterne. Tyrkcyprioterne begyndte at smugle våben til øen - græskcyprioterne ligeså og genopbyggede EOKA - nu kaldet EOKA-B med 10.000 mand under træning. Tyrkcyprioterne forlangte taxim, deling. En skrue uden ende.

Konklusion.

Med græskcyprioterne længe nærede ønske om at blive forenet med Grækenland, som de gav udtryk for ved briterne ankomst i 1878 og specielt i den eskalerede kamp i 1950'erne og tyrkcypriserne mindretalsfrygt for overherredømme og undertrykkelse, har løsningen af problemerne på Cypern været umulig. Bevæggrundene har for ingens vedkommende været til fordel for øen Cypern, det har været for at pleje nationale interesser, og ikke cypriotiske.

Zürich-London-aftalerne var et stort skridt på vejen til frihed og selvstændighed for øen, men et lille i forhold til følelsen af frihed og selvstændighed hos befolkningen på øen - den cypriotiske bevidsthedsfølelse eksisterede ikke.

16. august 1960 blev Cypern en selvstændig republik med en forfatning, der skulle - eller rettere burde - tilgodese alle parter i den strid, der har været i generationer, og som i mange tilfælde har bygget på mistillid. Mistillid cyprioterne i mellem, mellem Tyrkiet og Grækenland, mellem cyprioter og briter samt mistillid mellem den vestlige verdens imperialisme og de i mange tilfælde undertrykte landes indbyggere. Mistillid, der ikke kun er gået én vej.

Som Henrik Holtermann skriver i sin artikel for Dansk Røde Kors (Cypern - fra sameksistens til krig) så havde "... tyrkiske befolkningsgruppe undgået enosis men ikke opnået taxim. Enosis-tilhængerne havde opnået selvstændighed, hvad der for dem kun var et skridt på vejen mod enosis. Men vigtigst var, at ingen af parterne havde deltaget i udarbejdelsen af Zürich-aftalerne og dermed ikke følte sig særlig bundet af dem."

Rauf Denktash, som siden 1968 har været leder for tyrkcypriserne, skriver i forordet til sin bog med taler til FN (udkommet 1997), at han af en amerikansk senator forleden dag blev spurgt, hvordan enighed kan opnås på Cypern. Han svarede, at enighed hviler/beror på anerkendelsen af, at dualitet eksisterer.

København, den 30. januar 1998

Jens Christian Jensen

Noter.

i.Skrevet på et skilt på British Museum, London i forbindelse med udstilling om Cypern (efterår 1997).

i.USA/Nordcypern.

i.USA/Nordcypern.

i.The Treaties, Vol II.

i.Pundik side 23.

i.Pundik side 23.

i.Græsk for Ehniki Organosis Kypriou Agoniston - på dansk cypriotiske stridsmænds nationale organisation (Holtermann side 98).

i.Heltepos omtalende Dighenis Akritas, der forsvarede Alexander den Stores rige i 700-tallet. Han er en af hovedfigurerne i græske folkesange i perioder fra 1000 til 1750.

i.Pundik side 24-25.

i.Pundik side 34.

i.Pundik side 40.

i.Pundik side 50.

i.Internerede fanger er som regel fanger, der er fængslet uden rettergang - kan sammenlignes med de internerede fanger i Nordirland under det direkte britiske styre.

i.Wilson side 32.

i.Keesing side 16643

i.Engelsk: White Paper.

i.Keesing side 16643.

i.Keesing side 16643.

i.Elberling 1959 side 203.

i.Keesing side 16644.

i.Keesing side 16646.

i.Keesing side 16646.

i.Keesing side 16657.

i.Keesing side 16657-58.

i.Pundik side 44.

i.Keesing side 17067.

i.Keesing side 17067.

i.Elberling 1959 side 204.

i.Keesing side 17067.

i.Keesing side 17069.

i.Pundik side 58.

i.Keesing side 17147.

i.Keesing side 17147.

i.Jørgensen side 33.

i.Keesing side 17728.

i.Keesing side 17730.

i.Holtermann side 102.

i.Dualitet: tohed, dobbelthed. Dualismen er antagelsen af to grundprincipper.
(Fremmedorbogen)

i.Moran side XV.

Billedet på forsiden af opgaven er fra Herbert Pundiks bog "Kypern", side 63.

Landene på kortet side 3 er aftegnet fra Lademanns Verdensatlas, navnene på de forskellige magthavere har jeg selv indtegnet.

Litteraturliste.

Bjøl, Erling: Verdenshistorie efter 1945, Politikens forlag, København, 1973 (Forkortet: Bjøl).

Dodd, Clement H.: The Cyprus Issue - A Current Perspective, Eothen Press, Huntingdon, England, 1995. (Forkortet: Dodd).

Elberling, Victor: Avisårbogen 1959, G.E.C. Gads forlag, København, 1960. (Forkortet: Elberling 1959).

Elberling, Victor: Avisårbogen 1960, G.E.C. Gads forlag, København, 1961. (Forkortet: Elberling 1960).

Hitchens, Christopher: Hostage to History - Cyprus, Verso, London, England, 1997. (Forkortet: Hitchens).

Jensen, Kirsten Vagn: Magtspillet om Cypern, Gyldendal, København, 1980. (Forkortet: Vagn Jensen).

Jørgensen, Aage: Cypern i Flamme, Forlaget Mediaprint, København, 1977. (Forkortet: Jørgensen).

Moran, Michael: Rauf Denktash at the United Nations - Speeches on Cyprus, Eothen Press, Huntingdon, England, 1997. (Forkortet: Moran).

Rogerson, Barnaby: Cyprus, Cadogan Books, London, England, 1994. (Forkortet: Rogerson).

Rosenberger, Walter og Herbert C. Tobin (redaktører): Keesing's Contemporary Archives, 1959-60 (Volume No XII) og 1961-62 (Volume No XIII), Keesing Publications Ltd, Keynesham, England, 1959-62. (Forkortet: Keesing 1959-60 og Keesing 1961-62).

Thune, Christian: Konflikternes verden, Dansk Røde Kors, København 1986 - Artiklen: Henrik Holtermann: Cypern - fra sameksistens til krig. (Forkortet: Holtermann).

Wilson, James: Drama på Cypern, Aschehoug Dansk Forlag, København, 1960. (Forkortet: Wilson).

Internetdokumenter:

Zacharia, Giorgos: Constitution of the Republic of Cyprus (Overview of the Constitution), Cypern 1997.

Internetside (<http://www.ucy.ac.cy/zacharia/constitution1.html>) (Forkortet: Zacharia, Constitution)

Zacharia, Giorgos: Zurich and London Agreements - The Constitution - The Treaties, Cypern 1997.

Internetside (http://www.ucy.ac.cy/zacharia/p_zurich.html) (Forkortet: Zacharia, Zurich London Agreements)

The Treaties of Peace 1919-1923, Vol II, Carnegie Endowment for International Peace, New York, USA, 1924. Hentet fra Internettet. (Forkortet: The Treaties, Vol II).

Hjemmeside fra Internettet (<http://www.trncwashdc.org/h2.html>): Non-profit interesseorganisation mellem USA og Nordcypern, hvor træk af Cyperns historie ved britisk overtagelse 1878 er ridset op. (Forkortet: USA/Nordcypern)